

Studentų užsienio kalbos mokymosi motyvacija

Virginija Jūratė Pukevičiūtė

Vilniaus universiteto
Užsienio kalbų instituto lektorė
Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius
Tel. (8 5) 268 72 71
Edukologijos doktorantė
Klaipėdos universiteto
Ugdymo metodikų katedra
S. Nėries g. 5, Klaipėda
El. paštas: virginija19@yahoo.de

Straipsnyje pateikiama kalbos mokymosi motyvacijos samprata bei aptariamos ryškesnės užsienio kalbų mokymosi motyvacijos teorijos, atliekami užsienio kalbos mokymosi motyvacijos tyrimai. Analizuojami studentų užsienio kalbos mokymosi motyvai. Pristatomas pirmojo kurso studentų požiūris į patiriamus išgyvenimus, emocinę savijautą mokantis užsienio kalbos bei jų sąsajas su mokymosi motyvacija.

Pagrindiniai žodžiai: mokymosi motyvacija, užsienio kalbos mokymosi motyvacija, emocinė savijauta.

Užsienio kalbos mokymosi motyvacijos tyrimai

Kalbų mokymuisi daro poveikį daug veiksnių, glaudžiai tarpusavyje susijusių, kurių deriniai kiekvienu atveju yra unikalūs, suteikiantys mokymosi procesui individualumo žymę. Tarp jų ypač išsiskiria mokymosi motyvacija ne vien tik skatinanti mokytis, bet, K. Kirchner nuomone (2003), lyg ratalis varanti mokymąsi į priekį, padedanti įveikti mokymosi sunkumus.

Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje *motyvacija* apibūdinama įvairiai: „tai psichofizinis procesas, reguliuojantis asmenybės veiklą ir santykius su aplinka motyvų kaitos pagrindu“ (Jovaiša, 2007, p. 172); „veiksmų bei elgesio žadinimas ir skati-

nimas, vykstantys žmogaus psichikoje“ (Butkienė, Kepalaitė, 1996, p. 225); „po-reikiai, interesai, vertybės, pažiūros, siekiai ir polinkiai“ (Gage, Berliner, 1994, p. 263); procesas, kurio metu atsiranda stipri jėga, skatinanti veiklą, kol nebus pasiektas užsibrėžtas tikslas, net ir atsiradus kitai jėgai, bandančiai nuslopinti pirmąją (Dörnyei, 1998, p. 121); kognityviniai ir emociniai procesai, pasireiškiantys prieš tam tikrą veiklą, jos metu ir ją užbaigus (Bovet, Huwendiek, 2000) ir t. t. Įvairios nuomonės leidžia daryti išvadą, kad mokslininkai, ieškodami motyvaciją vienijančių gijų, telkia dėmesį į tris dalykus, t. y. žmogaus veiklos *tikslingumą, pastangas* bei *kryptingumą* siekiant užsibrėžtų tikslų (Rheinberg, 2000).

Paskutiniųjų metų tyrimai rodo, kad motyvacija nėra statinė būseną, o dinaminis procesas. Ji dažniausiai priklauso nuo individualių siekiančio mokslo minčių, jausmų, ne tik inicijuoja mokymosi procesą, bet ir užtikrina jo ilgalaikiškumą (Pintrich, Schunk, 1996, p. 4). Tad mokantis motyvacija gali keistis. Pastebėta, kad jai daro įtaką įvairūs veiksniai, nulemiantys pastarosios intensyvumą ar svyravimus. Socialinio konstruktyvizmo atstovai M. Williams ir R. L. Burden (1997) skirsto šiuos veiksnius į *vidinius*, susijusius su kognityvinėmis, metakognityvinėmis, emocinėmis einančio mokslus galiomis, ir *išorinius*, kurių reikėtų ieškoti siekiančio mokslų socialinėje aplinkoje. Šie ypatumai būdingi ir užsienio kalbos mokymosi motyvacijai, kuriuos tikslinga aptarti išsamiau.

Užsienio kalbos mokymosi motyvaciją (Crookes, Schmidt, 1991) apibūdina keturi esminiai komponentai: dėmesio sutelkimas į mokomąjį dalyką (užsienio kalbą), santykiai mokymosi grupėje (bendradarbiavimas, konkurencija tarp mokinių, pastangos siekiant gerų rezultatų ar pagyrimo), mokymo programa (reikalavimų ir mokinio žinių, įgūdžių, gebėjimų lygmens bei poreikių atitikimas) ir galimybės įgyti užsienio kalbos žinių, įgūdžių ne pratybų metu (kelionės į svečias šalis, mainų programos, bendravimas su kalbančiais ta kalba internetu, kalbų kursai). Suprantama, šie komponentai daro poveikį ne tik užsienio kalbos mokymuisi. Manytina, kad ypač užsienio kalbos mokymosi motyvacijos specifiką nulemia *kalbos* fenomenas. Visų pirma kalba vaidina svarbų vaidmenį žmonių gyvenime, nes yra pagrindinė komunikacijos priemonė. Šiais laikais,

keičiantis komunikacijos galimybėms, iškilo būtinybė išmolti bent vieną ar kelias populiarias pasaulyje kalbas. Šis veiksnys tampa itin svarbus asmenims, kurių gimtąją kalbą vartoja palyginti nedidelis žmonių skaičius. Antra, norą mokytis užsienio kalbos žadina tos kalbos reikšmingumas pasaulyje, galimybė susikalbėti įvairiose šalyse. Akivaizdu, kad šiuo atžvilgiu noras mokytis anglų kalbos yra svaresnis nei vokiečių, prancūzų ar kitų kalbų. Tad daugėja užsienio kalbos didaktikų, siekiančių atskleisti įvairius užsienio kalbos mokymosi motyvacijos aspektus.

Reikšmingi *užsienio kalbos mokymosi motyvacijos tyrimai* siejami su R. C. Gardnerio ir jo mokyklos mokslininkų darbais. R. C. Gardner ir W. Lambert (1972) didžiausią dėmesį skyrė *integracinei* ir *instrumentinei orientacijai*. Mokslininkų nuomone, integracinė orientacija apibūdina siekiančio mokslo siekį daugiau sužinoti apie žmones, kurios kalbos mokomasi, jų gyvenimą, kultūrą arba integruotis toje šalyje, o instrumentinė orientacija remiasi praktinėmis einančio mokslus užsienio kalbos reikmėmis, pvyzdžiui, tobulėti arba pagerinti savo pozicijas profesinėje srityje. R. C. Gardner ir P. D. MacIntyre (1993) nurodo, kad didžiausią vaidmenį užsienio kalbos mokymosi motyvacijai turi integracinės orientacijos, nors daugelio mokslininkų atliktų tyrimų rezultatai buvo dažnai prieštaringi: vieni tyrimai rodė integracinės orientacijos pranašumus, kiti akcentavo instrumentinių orientacijų svarbą (Riemer, 1997, p. 9). Pats R. C. Gardner (1985, p. 50) nepriešpriešino šių orientacijų ir pabrėžė, kad labai dažnai nepakanka vienos kurios nors orientacijos motyvacijai pagrįsti arba efektyviai ją stiprinti.

Kiek vėliau išplėtota mokymosi motyvacija, grindžiama *apsisprendimo* teorija. Ji išsivystė iš kognityvinės psichologijos, tiriančios *vidinę* ir *išorinę motyvaciją*. Šios teorijos šalininkai E. Deci ir R. Ryan (1985) remiasi prielaida, kad individo autonomiškumas, siekis organizuoti, valdyti savo paties veiklą priklauso prie svarbiausių žmogaus poreikių ir kad laisvas apsisprendimas sudaro sąlygas susiformuoti vidinei motyvacijai. Vidinė motyvacija rodo individo domėjimąsi dalyku, kurio mokosi, be to, mokymasis teikia jam malonumą. Tuo tarpu išorinė motyvacija apibūdina elgesį, nulemtą išorinio poveikio ar tikslo. Mokinys stengiasi norėdamas gauti gerą pažymį ar pagyrimą, ar baiminasi blogo pažymio, kritikos. E. Deci ir R. Ryan (1993, p. 226) mano, kad vidinė motyvacija daro didesnę poveikį mokymuisi, bet kai yra stipri išorinė motyvacija, pastaroji gali sumažinti vidinę. Tačiau, kalbant apie vidinę ir išorinę motyvaciją, mokslininkų nuomone, nereikėtų jų griežtai atskirti ir laikyti aiškiai nubrėžtomis dichotomijomis.

Pastaraisiais metais tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių mokslinėje literatūroje pastebima tendencija užsienio kalbų mokymosi motyvaciją sieti su einančio mokslus *autonomiškumu*. Glotoedukologė J. Šliogerienė (2002) pabrėžė, kad motyvacija, atsakomybė, mokymosi proceso struktūra bei dėstytojo pagalba yra pagrindiniai veiksniai, darantys įtaką studentų autonomiškoms studijoms (2002, p. 107). Užsienio kalbų didaktė K. Kleppin (2004) gilinosi į mokytojo-konsultanto (patarėjo) vaidmens reikšmę organizuojant autonomišką mokymąsi ir rėmėsi nuostata, kad veiksniai, žadinantys užsienio kalbos mokymosi

motyvaciją, yra individualūs. Mokslininkė priėjo prie išvados, kad tiek mokytojas, tiek konsultantas negali pakankamai motyvuoti mokinio bei pašalinti visų mokymosi kliuvinių. Tačiau individualios konsultacijos sudaro ypatingas sąlygas bei suteikia galimybę atrasti ryšius tarp veiksnių, lemiančių mokymosi motyvaciją.

Kiti mokslininkai atkreipė dėmesį į kalbų mokymosi motyvacijos *individualų* ir *dinaminį* pobūdį. Vokietijos mokslininkė C. Riemer (2001, 2003) nurodė, kad užsienio kalbos sėkmingą mokymąsi lemia įvairios priežastys, tai gali būti kalbos svarba mokiniui, mokytojo ir mokinio santykiai bei mokytojo kompetencijos, sėkmės patyriai. Be to, minėta autorė nustatė ir kalbos, kurios mokomasi, poveikį motyvacijai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad respondentų, kurie mokėsi anglų kalbos, privalomos Vokietijoje, skirtingai nei mokantis kitų kalbų, integracinės orientacijos buvo beveik nereikšmingos, nes daug respondentų nesiejo savo ateities su darbu ar gyvenimu angliškai kalbančiuose kraštuose, o kalba jiems dažniausiai reikalinga norint susikalbėti su užsienio šalių gyventojais keliaujant, pasirenkant būsimąją profesiją. Mokslininkės nuomone, daugelį skatino mokytis siekis gerai išlaikyti privalomąjį egzaminą. Instrumentinių orientacijų svarbą bei dominuojantį pobūdį Lietuvos studentams patvirtino N. Mačianskienė (2004) tyrimai.

Vis dažniau Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai gilinosi į *mokymosi strategijų* sąsajas su veiksniais, turinčiais poveikį mokymosi motyvacijai. Į tokius tyrimus ypač kreipia dėmesį Vokietijos mokslininkas K. P. Wild (2000). Autoriaus nuomone

(p. 110), reikėtų skatinti mokslininkus atlikti daugiau tyrimų, atskleidžiančių sąlyčio taškus tarp atminties strategijų bei veiksmų, žadinančių išorinę motyvaciją. Mokslininkas pastebėjo, kad respondentai, skatinami išorinių veiksmų (egzamino), geriau įvykdė mokymosi programos reikalavimus, intensyviau mokėsi. N. Mačianskienės (2004, p. 191) tyrimai taip pat nustatė motyvacijos ryšį su kalbos mokymosi strategijomis bei įrodė, kad atminties, metakognityvinės, kompensacinės ir socialinės strategijos daro esminį poveikį užsienio kalbos mokymosi motyvacijai.

Kai kurie užsienio kalbų didaktai (Reisener, 1989; Chambers 1999; Dörnyei, 2003), suprasdami mokymosi motyvacijos svarbą, linkę manyti, kad siekiančių mokslo motyvaciją labiau stiprina *išorinės įtakos*, todėl dėmesį telkia į mokytojo veiklos, mokymo priemonių tobulinimą, modernių technologijų naudojimą. Tačiau užsienio kalbos pratybose pastebima ir motyvacijos mažėjimo tendencija, galinti kelti pedagoginių problemų, kai daugelis vaikų, pradėdami mokytis užsienio kalbos, ja domisi ir labai stengiasi mokytis, tačiau gana greitai šis susidomėjimas sumažėja arba visai išblėsta (Solmেকে, 1976, p. 10). Todėl, nors pastebimas domėjimasis užsienio kalbos mokymosi motyvacija, lieka daug neišspręstų *problemų*, ypač susijusių su mokymosi mokytis kompetencijos formavimusi. Suprantama, užsienio kalbos mokymosi motyvacija yra kompleksinis reiškinys ir, ko gero, nėra asmens, kurį skatintų mokytis vienas motyvas, nes įvairūs einančių

mokslo interesai, pomėgiai, požiūriai, žinios, įgūdžiai, gebėjimai yra skirtingi. Todėl svarbu atskleisti įvairių motyvų įtaką užsienio kalbos mokymuisi, kad būtų galima atsižvelgti į individualius studentų poreikius bei galimybes.

Tyrimo objektas: studentų užsienio kalbos mokymosi motyvacija ir mokymosi metu patiriami išgyvenimai.

Tyrimo tikslas: atskleisti studentų užsienio kalbos mokymosi motyvaciją ir nustatyti jos sąsajas su išgyvenimais.

Tyrimo uždaviniai: 1) ištirti užsienio kalbos mokymosi motyvų plotmę; 2) apibūdinti išgyvenimų mokantis užsienio kalbų ypatumus; 3) nustatyti sąlyčio taškus tarp studentų emocinės būsenos ir mokymosi motyvų.

Tyrimo **metodai ir organizavimas:**

- ✓ *Išplėstas atsakymas į atvirą klausimą.* Juo siekta nustatyti studentų požiūrį į veiksmius, daugiausia lemiančius užsienio kalbos mokymosi motyvaciją;
- ✓ *Uždaro tipo anketa.* Taikyta autorės parengta originali anketa, kuria siekta išsiaiškinti studentų nuomonę apie jų emocinės būsenos įtaką siekiant sėkmingai mokytis užsienio kalbos.
- ✓ *Statistinės analizės metodai.* Aprašomosios statistikos procentiniai dažniai, Chi kvadrato (χ^2) kriterijus, koreliacijos tarp atskirų kintamųjų koeficientai. Tyrimo duomenys apdoroti SPSS programos 12.0 versija.

Tyrimo metu apklausti 335 penkių Lietuvos universitetų (VU, VPU, MRU, VDU, KTU) studentai (73,1 proc. moterų ir 26,9 proc. vyrų).

Užsienio kalbos mokymosi motyvų (turinio) plotmė

Suprantant, kad studentų požiūriai į užsienio kalbos mokymosi motyvus gali būti labai skirtingi, taikytas kokybinis tyrimas pateikiant atvirą klausimą *Kas daugiausia lemia užsienio kalbos mokymąsi (gabumai, tinkamas mokymas, noras mokytis, mokytojo ir mokinių santykiai, troškimas nuvykti į tą šalį ir t. t.)*. Siekiant apibendrinti respondentų atsakymus, studentų nuomonės apie užsienio kalbos mokymąsi kategorizuojamos remiantis psicholingvisto Z. Dörnyei (1994) pasiūlyta ir užsienio kalbos mokymosi motyvaciją tiriančių mokslininkų (Riemer, 2003, Kirchner, 2003, Kleppin, 2004) pripažinta klasifikacija.

Analizuojant tyrimo duomenis, išryškėjo 3 dėmenys, jungiantys tiriamųjų užsienio kalbos mokymosi motyvus. (1) *Kalbos* dėmuo parodo individo santykį su kalba, kurios mokosi, ir platesnį jos kontekstą, t. y. domėjimąsi kultūra, žmonėmis, kalbančiais šia kalba, galimybę nuvykti į

šalį, kurios kalbos mokomasi. Vadinasi, šiam dėmeniui priskiriami motyvai, sietini su instrumentinėmis ir integracinėmis orientacijomis (Gardner, Lambert, 1972). (2) *Mokinio* dėmuo implikuoja individo kognityvines, metakognityvines, emocines galias ir atskleidžia individo požiūrį į save patį. (3) *Mokymosi situacijos* dėmuo siejasi su pratybų organizavimu, mokytojo asmenybe, santykiams mokymo(si) grupėje, t. y. rodo asmens santykį su jį supančia mokymo(si) aplinka. Todėl pirmojo ir trečiojo dėmenų motyvai skatina išorinę motyvaciją, o antrasis, einančio mokslus dėmuo, apima motyvus, darančius poveikį vidinei mokymosi motyvacijai. Tyrimo duomenys pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelės duomenys rodo motyvų, susijusių su instrumentinėmis orientacijomis, svarbą tiriamiesiems, nes daugiau nei pusė (54,5 proc.) supranta, kad šiais laikais privalu mokėti jau ne vieną, o bent kelias užsienio kalbas norint geriau pasirengti būsimai profesijai, atrasti ir skaityti mokslinę literatūrą užsienio kalba. Be to, gali-

1 lentelė. Studentų užsienio kalbos mokymosi motyvų sklaida

Kalbos dėmuo		Studijuojančio dėmuo		Mokymo(si) situacijos dėmuo	
Motyvas	Proc.	Motyvas	Proc.	Motyvas	Proc.
• Galimybė nuvykti į šalį, kurios kalbos mokomasi	29	• Gabumai kalbai	22,6	• Tinkamas mokymas	22,1
• Galimybė geriau pasirengti būsimajai profesijai	42,7	• Užsienio kalbos mokymosi įgūdžiai	7,5	• Mokytojo ir mokinių santykiai	27,2
• Galimybė komunikuoti užsienio kalba	30,7	• Noras mokytis	46,5	• Atsiskaitymai, įskaita, egzaminas	2,9
• Galimybė gauti informaciją, skaityti literatūrą užsienio kalba	6,3	• Malonumo pojūtis, kurį teikia mokymasis	28		
• Būtinybė mokėti bent kelias užsienio kalbas	54,5				

mybė nuvykti į svečias šalis taip pat skatina mokyti užsienio kalbą, todėl trečdalis studentų (29 proc.) pripažįsta, kad mokant tik lietuvių kalbą būtų sudėtinga bendrauti, užmegzti ryškus su užsieniečiais. Tai patvirtina ir nustatytos statistiškai reikšmingos sąsajos tarp šių kintamųjų, priklausančių kalbos dėmeniui. Akivaizdu, kad studentams, linkusiems ieškoti informacijos, skaityti literatūrą užsienio kalba ($\chi^2 = 29,019$, $p = ,000$) ar norintiems nuvykti į šalį, kurios kalbos mokosi ($\chi^2 = 40,340$, $p = ,000$), yra svarbu bendrauti užsienio kalba. Tai galima, matyt, būtų paaiškinti tuo, kad beveik pusė apklaustųjų (42,7 proc.) savo ateitį sieja su užsienio kalba, kurios gali pririnkti pasirinktą profesiją, keliant kvalifikaciją užsienyje, be to, pažymima, kad nemokant užsienio kalbos sunku surasti gerą darbą arba išvykti gyventi į užsienį.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė motyvų, priklausančių *studijuojančio* dėmeniui, reikšmingumą tiriamiesiems. Beveik pusė studentų (46,5 proc.) mano, kad neturint noro mokyti negali būti jokios kokybiškos mokymosi veiklos, o beveik trečdalis (28 proc.) pažymėjo, kad mokyti kalbą jiems labai patinka, nes jie turi tam polinkį ir kalbos mokymasis teikia malonumą. Tyrimas parodė ir atskirų dėmens motyvų sąsajas. Respondentai, mokantys įvairių užsienio kalbos mokymosi būdų, metodų, dažniau minėjo ir savo turimus gabumus kalbai ($\chi^2 = 21,124$, $p = ,000$), kurie nulemia jų sėkmingą užsienio kalbos mokymąsi.

Statistiškai reikšmingų sąlyčio taškų rasta ir tarp motyvų, priskirtinų *mokymo(si) situacijos* dėmeniui. Paaiškėjo, kad apkla-

siamiesiems svarbūs mokinių ir mokytojo santykiai, nes beveik trečdalis (27,2 proc.) respondentų akcentuoja mokymo(si) atmosferos reikšmingumą. Jį dažniausiai sieja su mokytojo asmeniu, minėdami mokėjimą tinkamai pateikti mokomąją medžiagą, norą atsižvelgti į mokinio poreikius, gebėjimą bendrauti su mokiniais ($\chi^2 = 25,617$, $p = ,000$).

Nustatytos statistiškai reikšmingos sąsajos tarp išskirtų užsienio kalbos mokymosi motyvų grupių. Paaiškėjo, jog stipriausi sąlyčio taškai yra tarp kintamųjų, priskiriamų *studijuojančio* ir *mokymo(si) situacijos* dėmenims. Studentai, manantys, kad jų mokymąsi lemia turimi gabumai kalbai, teikia daugiau reikšmės tinkamam mokymui ($\chi^2 = 13,859$, $p = ,000$), o tiriamieji, mokantys įvairių užsienio kalbos mokymosi būdų ir metodų, mano, kad jiems svarbūs tinkamas mokymas ($\chi^2 = 25,691$, $p = ,000$) bei mokytojo ir mokinių santykiai ($\chi^2 = 25,617$, $p = ,000$). Galima manyti, kad tokiems respondentams yra reikšmingas tiek pats mokymo(si) procesas, tiek jų pačių bei pedagogų darbas.

Duomenų statistinė analizė atskleidė, kad yra reikšmingos sąsajos ir tarp kintamųjų, priklausančių kalbos bei *studijuojančio* dėmenims. Nustatyta, kad respondentai, mokantys įvairių užsienio kalbos mokymosi būdų ir metodų, dažniau pareiškė norą gauti informacijos bei skaityti literatūrą užsienio kalba ($\chi^2 = 25,422$, $p = ,000$). Reikšminga, kad nerasta esminių sąlyčio taškų tarp kalbos ir *mokymo(si) situacijos* dėmenų kintamųjų. Tad, galima manyti, kad mokytojo veikla, studijuojančių ir pedagogo santykiai neturi svaresnės įtakos instrumentinių orientacijų formavimuisi.

Pažymėtini respondentų nuomonių pagal *lytį* skirtumai: moterys dažniau mini troškimą nuvykti į tą šalį, kurios kalbos mokosi ($\chi^2 = 15,084$, $p = ,000$), norą geriau pasirengti būsimajai profesijai ($\chi^2 = 14,257$, $p = ,000$) bei norą komunikuoti užsienio kalba ($\chi^2 = 14,076$, $p = ,000$).

Verta pastebėti, kad studentai teikia prioritetus motyvams, susijusiems su instrumentinėmis orientacijomis, žadinančiomis išorinę užsienio kalbos mokymosi motyvaciją. Matyt, vis dėlto daugelis tiriamųjų kalbos mokymąsi sieja su ateities perspektyva, t. y. galimybe susikalbėti svečioje šalyje, studijuoti, dalyvauti mainų programose, dirbti užsienyje ar gauti geresnį darbą Lietuvoje, nes daugelis darbdavių reikalauja gerai mokėti vieną ar kelias užsienio kalbas.

Studentų užsienio kalbos mokymosi motyvų svarba buvo tikslinama analizuojant jų mintis apie patiriamus išgyvenimus bei emocinę savijautą mokantis užsienio kalbą, nes įrodyta, kad emocijos daro reikšmingą poveikį mokymosi motyvacijai.

Studentų išgyvenimų ypatumai mokantis užsienio kalbą

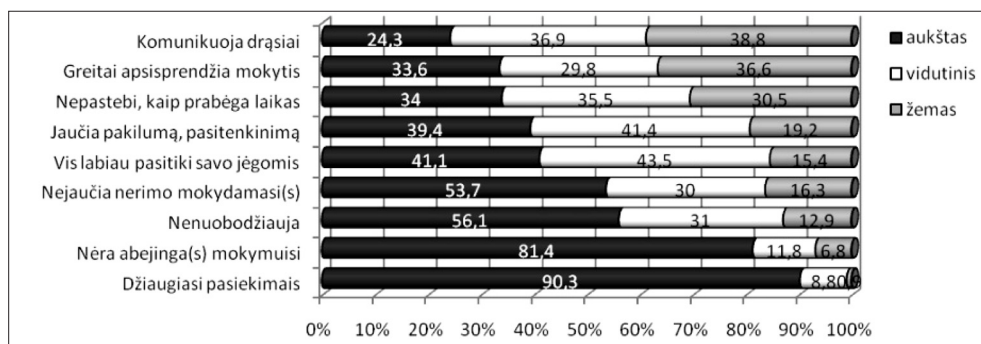
Reikšmingi tyrimai, atskleidžiantys motyvacijos ir emocijų priklausomybę, yra sietini su amerikiečių psichologo M. Csikszentmihalyi darbais, kuriuose telkiamas dėmesys į vidinės motyvacijos ir pakilumo pojūčių sąsajas. Pasak mokslininko (Csikszentmihalyi, 2002), individas išgyvena pakilumą ir patiria pasitenkinimą savo veikla, kai užsibrėžti tikslai yra aiškūs ir jaučiamas grįžtamasis ryšys, kai asmens gebėjimai atitinka keliamus reikalavimus, studijuo-

jantis pasitiki savimi ir visiškai kontroliuoja situaciją, kai visos jėgos bei dėmesys telkiami į veiklą ir susikoncentruojama taip, kad užsimirštama ir nepastebima, kaip prabėga laikas. Be to, ši veikla teikia individui džiaugsmą ir jam nereikia jokio išorinio skatinimo, atlygio. Taip pat mokslininkas pripažįsta, kad nebūtinos visos išvardytos sąlygos norint pajusti pakilumą ir pasitenkinimą, nes šie jausmai yra subjektyvūs, nuo situacijos priklausantys išgyvenimai.

Tyrimo metu atskleisti studentų požiūriai į emocinę savijautą mokantis užsienio kalbą pagal mokymosi pakilumą yra suskirstyti į tris lygius: aukštą – mokymasis siejamas su teigiamomis emocijomis; vidutinį – mokymasis kelia permainingus pojūčius, abejones; žemą – mokymasis žadina neigiamus jausmus (1 paveikslas).

Matyti, kad mokymasis tiriamiesiems dažniausiai asocijuojasi su teigiamais pojūčiais, bet išryškėjo ir grupė respondentų, tapatinančių užsienio kalbos mokymąsi su permainingais jausmais, abejonėmis. Mažiausiai studentų požiūrį į mokymąsi saisto su neigiamomis emocijomis, baimėmis, nepasitikėjimu savo jėgomis.

Duomenys atskleidžia, kad daugiausia respondentų džiaugiasi, kai mato savo pasiekimus, pažangą (90,3 proc.). Tai, matyt, susiję su studentų siekiu ir pastangomis pademonstruoti savo žinias, įgūdžius, gebėjimus, parodančius pasitikėjimą savo jėgomis, savivertę. Tyrimo rezultatai rodo, kad mokydamiesi užsienio kalbą daug studentų dirba susidomėję, nenuobodžiauja (81,4 proc.). Tai liudija jų apsisprendimo mokytis užsienio kalbą tvirtumą, nes, pasak M.Csikszentmihalyi, nepakankami reikalavimai ar neįdomus mokomasis dalykas ža-

1 pav. Studentų išgyvenimų mokantis užsienio kalbų sklaida

2 lentelė. Studentų požiūrių į emocinę savijautą mokantis užsienio kalbų ryškiausių sąsajų skirstinys

	1	2	3	4	5	6	7
1. Džiaugiasi pasiekimais	1						
2. Nėra abejinga(s) mokymuisi	,349**	1					
3. Nenuobodžiauja	,288**	,486**	1				
4. Nejaučia nerimo	,207**	,489**	,381**	1			
5. Vis labiau pasitiki savo jėgomis	,223**	,286**	,236**		1		
6. Jaučia pakilumą, pasitenkinimą	,346**	,363**	,411**	,289**	,474**	1	
7. Nepastebi, kaip prabėga laikas	,204**				,266**	,350**	1
8. Greitai apsisprendžia mokytis		,275**	,352**	,316**			,242**
9. Komunikuoja drąsiai		,217**	,226**	,432**	,269**		

dina nuobodulį (Csikszentmihalyi, 2002). Daugiau nei pusė respondentų pratybų metu nėra linkę nerimauti ir nepasitikėti savo jėgomis (53,7 proc.), vadinasi, mokymasi jaučiasi užtikrintai, ir jų žinios, įgūdžiai ir gebėjimai atitinka keliamus reikalavimus. Tačiau didelė dalis tiriamųjų (43,5 proc.) dažniau abejoja, ar jų pasitikėjimas savo jėgomis didėja, taip pat nėra tvirtai įsitikinę, ar iš tiesų jaučia pakilumą ir pasitenkinimą mokymasi užsienio kalbų (41,4 proc.).

Iš tyrimo duomenų matyti, kad daugiausia neigiamų emocijų kelia baimė da-

ryti klaidų, todėl aiškėja, kodėl daugiau nei trečdalis studentų (38,8 proc.) linkę nedrąsiai kalbėti užsienio kalba. Mokslininkų ir pedagogų pastebėta, kad kalbėjimo įgūdžiai dažnai buvo bene silpniausi. Gal tai iš dalies siejasi su studijuojančių nuostata, kad nemokant taisyklingai išreikšti minčių užsienio kalba geriau nekalbėti.

Atlikus statistinę koreliacinės priklausomybės analizę, išryškėjo kintamųjų tarpusavio sąlyčio taškai. Stipriausios sąsajos pateikiamos 2 lentelėje.

Iš duomenų matyti, kad tiriamieji, jaučiantys nepasitikėjimą savo jėgomis bei

nerimą, dažniau būna abejingi mokymuisi. Studentų nepasitikėjimas savo jėgomis ir nerimas daro neigiamą poveikį ir komunikavimui pratybose, nes baiminamasi padaryti gramatinių ar leksinių klaidų. Nustatyta, kad respondentai, linkę nuobodžiauti pamokose, dažniau lieka abejingi užsienio kalbų mokymuisi, o tiriamieji, jausdami pakilumą, pasitenkinimą, vis labiau pasitiki savo jėgomis, jaučia didesnę savivertę.

Tyrimo duomenų koreliacinė analizė išryškino statistiškai reikšmingą respondentų nuomonių pagal lytį skirtumą. Atsakymai rodo, kad moterys yra mažiau abejingos užsienio kalbos mokymuisi ($\chi^2 = 71,669$, $p = ,000$), jos rečiau nei vyrai nuobodžiauja mokydamosi ($\chi^2 = 48,792$, $p = ,000$). Be to, moterys dažniau džiaugiasi, kai pasiseka gerai atlikti užduotį, pristatyti bei jaučia pakilumą, pasitenkinimą ($\chi^2 = 44,442$, $p = ,000$). Tai liudija jų didesnę emocingumą, polinkį atviriau reikšti savo jausmus, o kartu ir sėkmingesnę mokymąsi.

Siekiant ištirti studentų *mokymosi motyvų* bei *išgyvenimų* reikšmę užsienio kalbos mokymosi motyvacijai, svarbu nustatyti jų sąlytį.

Studentų emocinės būsenos ir mokymosi motyvų sąsajos

Statistinė duomenų analizė atskleidė, kad emocinė tiriamųjų savijauta daro poveikį užsienio kalbos mokymosi motyvacijai. Reikšmingiausių sąsajų duomenys pateikiami 3 lentelėje.

Matyti, kad studentų emocinė savijauta mokantis turi įtaką visų trijų dėmenų motyvams, nurodytiems 1 lentelėje. Statistiniai metodai atskleidė reikšmingas išgyvenimų, patiriamų mokantis užsienio kalbos, ir motyvų, susijusių su *instrumentinėmis orientacijomis*, sąsajas. Akivaizdu, kad studentai, norintys bendrauti užsienio kalba, yra mažiau abejingi mokymuisi, rečiau nuobodžiauja pratybose. Be to, noras ko-

3 lentelė. *Emocinės savijautos įtaka mokymosi motyvų sklaidai*

Emocinė savijauta ⇒	Jaučia pakilumą, pasitenkinimą		Džiaugiasi pasiekimais		Nenuobodžiauja		Nėra abejinga(s) mokymuisi		Nejaučia nerimo	
	χ^2	$p <$	χ^2	$p <$	χ^2	$p <$	χ^2	$p <$	χ^2	$p <$
Motyvai ↓										
Galimybė bendrauti užsienio kalba	17,955	,007	16,812	,000	19,340	,000	36,837	,000		
Galimybė nuvykti į užsienį			18,640	,000	13,744	,000	23,731	,000	14,492	,000
Galimybė pasirengti būsimai profesijai									20,212	,000
Noras mokytis	20,484	,000								
Malonumo pojūtis, kurį teikia mokymasis	29,402	,000	20,798	,000	20,847	,000	21,302	,000		
Atsiskaitymai, įskaita					18,370	,002				

munikuoti skatina juos dažniau pasitikėti savo jėgomis ir rečiau nerimauti. Taip pat nustatyta, kad tiriamieji, norintys nuvykti į šalį, kurios kalbos mokosi, yra rečiau abejingi mokymuisi, dažniau džiaugiasi, kai pasiseka gerai atlikti užduotį ar pristatyti. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad instrumentinės orientacijos iš tiesų yra svari paskata mokytis kalbų, tai greičiausiai nulemia noras ir galimybės aplankyti svečias šalis, studijuoti aukštojoje mokykloje užsienyje arba dalyvauti tarpuniversitetinėse mainų programose.

Analizuojant emocinės būsenos poveikį motyvams, priklausantiems *studijuojančio* dėmeniui (1 lentelė), paaiškėjo, kad studentai, kuriems patinka mokytis užsienio kalbų, dažniau jaučia pakilumą mokydami, labiau džiaugiasi savo pasiekimais bei yra rečiau abejingi užsienio kalbų mokymuisi. Tyrimo rezultatai atskleidė vienintelę statistiškai reikšmingą studentų patiriamų išgyvenimų ir motyvų, susijusių su *mokymo(si) situacijos* dėmeniu, sąsają. Paaiškėjo, kad tiriamieji, telkiantys dėmesį tik į atsiskaitymus, įskaitas, egzaminus, yra dažniau nei kiti linkę nuobodžiauti mokydami užsienio kalbų.

Išvados

- ✓ Tyrimas rodo, kad dominuoja motyvai, darantys poveikį išorinei užsie-

nio kalbos mokymosi motyvacijai. Akivaizdu, kad studentams reikšmines instrumentinės orientacijos (*kalbos* dėmuo), o kalbų mokymasis dažniau siejamas su ateities perspektyvomis. Tuo tarpu privalėjimas gauti įskaitą, išlaikyti egzaminą nevaicina labai svarbaus vaidmens.

- ✓ Atskleisti studentų emocinės būsenos mokantis užsienio kalbų ir motyvų, žadinančių išorinę bei vidinę mokymosi motyvaciją, sąlyčio taškai rodo, kad noras nuvykti į šalį, kurios kalbos mokomasi, ir siekis komunikuoti užsienio kalba skatina domėjimąsi kalba, padeda išvengti nerimo pratybose. Be to, malonumo pojūtis, atsirandantis mokantis užsienio kalbų, žadina pasitenkinimo šia veikla išgyvenimus, o tai užkerta kelia abejingumui. Akivaizdu, kad mokymasis respondentams daug dažniau teikia teigiamų emocijų. Neigiami pojūčiai siejasi su baime kalbėti užsienio kalba.
- ✓ Nustatyti statistiškai reikšmingi mokymosi motyvacijos skirtumai pagal lytį. Moterys mažiau abejingos užsienio kalbos mokymuisi, rečiau nei vyrai nuobodžiauja mokydamosi kalbų.

LITERATŪRA

- Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymas ir asmenybės brandimas. Vilnius: Margi raštai.
- Bovet G., Huwendiek V. (2000). Leitfaden für die Schulpraxis – Pädagogik und Psychologie für den Lehrberuf. Berlin: Cornelsen.
- Chambers G. N. (1999). Motivating language learners. Clevedon et al.: Multilingual Matters.

Crookes G., Schmidt R. W. (1991). Motivation: Reopening the research agenda. // *Modern Language Journal*, 41, 469–512.

Csikszentmihalyi M. (2002). Flow – das Geheimnis des Glücks. Stuttgart: Ernst Klett.

Deci E., Ryan R. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour. New York: Plenum Press.

Deci E., Ryan R. (1993). Die Selbstbestimmungstheorie der Motivation und ihre Bedeutung für die Pädagogik // *Zeitschrift für die Pädagogik*, 39. Jg. 1993, Nr. 2, S. 223–238.

Dörnyei Z. (1994). Motivation and motivating in the foreign language classroom. // *The Modern Language Journal*, 78, 273–284.

Dörnyei Z. (1998). Motivation in second and foreign language learning // *Language Teaching* 31, 117–135.

Dörnyei Z. (2003). Questionnaires in second language research: Construction, administration and processing. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Gardner R. C., Lambert W. (1972). Attitudes and motivation in second language learning. Rowley, Mass.: Newbury House.

Gardner R. C., MacIntyre P. D. (1993). A student's contributions to second language learning. Part II: Affective variables // *Language Teaching*, 26, 1–11.

Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.

Kirchner K. (2004). Motivation beim Fremdsprachenerwerb: Eine qualitative Pilotstudie zur Motivation schwedischer Deutschlerner // *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* [Online], 9(2), 32 pp. [žiūrėta 2007-12-20]. Prieiga per internetą: <http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/Kirchner2.htm>

Kleppin K. (2004). „Bei dem Lehrer kann man ja nichts lernen.“ Zur Unterstützung von Motivation durch Sprachlernberatung // *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*. [Online], 9(2), 16 pp. [žiūrėta 2007-12-20]. Prieiga per internetą: <http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/Kleppin2.htm>

Mačianskienė N. (2004). Užsienio kalbos mokymosi strategijos. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Pintrich P. R., Schunk D. H. (1996). Motivation in Education: Theory, Research, and Applications. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Reisener H. (1989). Motivierungstechniken im Fremdsprachenunterricht. Übungsformen und Lehrbucharbeit mit englischen und französischen Beispielen. Ismaning: Hueber.

Riemer C. (2001). Zur Rolle der Motivation beim Fremdsprachenlernen. In: C. Finkbeiner ir G. Schnaitmann. (eds), Lehren und Lernen im Kontext empirischer Forschung und Fachdidaktik. Donauwörth: Ludwig Auer. S. 376–398.

Riemer C. (2003). „Englisch war für mich nur ein Teil meines Stundenplans“ – Motivation zum Englischlernen in Zeiten der Globalisierung. Baumgarten N., Böttger C., Motz M., Probst J. (eds.), Übersetzen, Interkulturelle Kommunikation, Spracherwerb und Sprachvermittlung – das Leben mit mehreren Sprachen // In: *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*, 8(2/3). S. 72–96.

Solmecke G. (ed). (1976). Motivation im Fremdsprachenunterricht. Paderborn: Schöningh.

Šliogerienė J. (2002). Autonominių studijų individualizacija lingvodidaktiniai parametrai. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

Wild K. P. (2000). Lernstrategien im Studium. Strukturen und Bedingungen. Münster, New York, München, Berlin: Waxmann.

Williams M., Burden R. L. (1997). Psychology for language teachers: a social constructivist approach. Cambridge: Cambridge University Press.

FOREIGN LANGUAGE MOTIVATION OF STUDENTS

Virginija Jūratė Pukevičiūtė

S u m m a r y

The article presents the learning to learn concept and gives an overview of the most relevant foreign language motivation theories.

The research revealed that the motives having an impact on external foreign language motivation are the domineering ones. It is obvious that students' instrumental orientation is more significant, foreign language learning being more frequently associated with future prospects, whereas the obli-

gation to receive a credit or to pass an exam are not considered to be of great importance.

The research analysis showed correlation between students' affective level of learning a foreign language and the motives stimulating their external and internal learning motivation. It has become obvious that the desire to visit a foreign country, the language of which is being studied, as well as the aim to communicate in that language encourage students to

get interested in it and help them avoid anxiety during language classes. Besides, the satisfying feeling emerging in the foreign language learning process adds to one's fulfilling experience and this in its own turn prevents indifference. It is evident that foreign language learning inspires more positive emotions to the respondents while the negative ones are more

likely to be caused by the fear of speaking a foreign language.

Statistically important differences have been found in learning motivation according to gender. Women are found to be less indifferent to foreign language learning, they are less bored in the learning process.

Īteikta: 2007 11 05
Priimta: 2008 02 04